

ปริทัศน์ปรัชญาสังคมศาสตร์กับการศึกษาในทางรัฐศาสตร์ Social Science Philosophy Review and Political Science Approach

ชาญชัย จิตรเหล้าอาพร¹, จิดาภา ธีรศิริกุล² และสกอล สุขเสริมสงชัย³

Chanchai Chitlaoarporn¹, Jidapa Thirasirikul²

and Skol Suksermsongchai³

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง บทบาทปรัชญาสังคมศาสตร์ต่อการศึกษาทางรัฐศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความเกี่ยวพันของปรัชญาสังคมศาสตร์กับการศึกษาในทางรัฐศาสตร์ พบว่า ปรัชญาการเมืองซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาสังคมศาสตร์นั้น โดยปรัชญาการเมืองเป็นเรื่องของการคิดและจินตนาการความเป็นไปได้ที่ดีที่สุดในการเมือง มากกว่าที่จะเป็นเรื่องของความรู้ที่ได้มาในเชิงประจักษ์หรือสภาวะการณ์ของการเมืองที่เกิดขึ้นจริงซึ่งเป็นสิ่งที่ทฤษฎีการเมืองพยายามอธิบาย หรือนิยาม จนกล่าวได้ว่า ปรัชญาการเมืองเป็นบ่อเกิดที่สำคัญของทฤษฎีการเมืองโดยเฉพาะในด้านภววิทยาของความรู้ (ontology of knowledge) ญาณวิทยาของความรู้ (epistemology) และตรรกะของความรู้ (logic of knowledge)

คำสำคัญ: ปรัชญาสังคมศาสตร์, ปรัชญาการเมือง, ทฤษฎีการเมือง

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม
อีเมล chanchai1974@hotmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณบดีคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม
อีเมล jidapa_thira@hotmail.com

³ ดร., อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม
อีเมล skol.imcinter@gmail.com

Abstract

The study of the role of social science philosophy towards political science approach aimed to study the involvement of social science philosophy towards political science approach. It found that political philosophy, which is part of social science philosophy, is to think and the most possibly imagine in politics more than the knowledge bringing about empirical evident or real political situation that political theory tries to explain or define. It concludes that political philosophy brings about the political theory in ontology of knowledge, epistemology and logic of knowledge.

Keywords: social science philosophy, political philosophy, political theory

ความนำ

บทความเรื่องปริทัศน์ปรัชญาสังคมศาสตร์กับการศึกษาในทางรัฐศาสตร์ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง บทบาทปรัชญาสังคมศาสตร์ต่อการศึกษาทางรัฐศาสตร์ ซึ่งเป็นการสร้างคำอธิบายพอสังเขปถึงมุมมองในทางปรัชญาที่มีต่อแนวทางการศึกษาในทางรัฐศาสตร์ โดยพบว่าปรัชญาการเมืองก็คือ "ความใฝ่รู้ในทางการเมือง" หรือ "ผู้รักความรู้ทางการเมือง" โดยปรัชญาการเมืองเป็นเรื่องของการคิดและจินตนาการความเป็นไปได้ที่ดีที่สุดในการการเมือง มากกว่าที่จะเป็นเรื่องของความรู้ที่ได้มาในเชิงประจักษ์หรือสภาวะการณ์ของการเมืองที่เกิดขึ้นจริงซึ่งเป็นสิ่งที่ทฤษฎีการเมืองพยายามอธิบาย หรือนิยามของทฤษฎีการเมืองก็คือ "มุมมองในทางการเมือง" นั่นเอง

ปริทัศน์ปรัชญาสังคมศาสตร์กับการศึกษาในทางรัฐศาสตร์

การศึกษาถึงทฤษฎีการหาความรู้ในวิชาปรัชญาการเมือง (political philosophy) นั้นมีวิธีวิทยา (methodology) ในการแสวงหาความรู้ในวิถีทางเดียวกับการหาความรู้ในวิชาปรัชญาเช่นเดียวกับปรัชญาสังคมศาสตร์ในสาขาอื่นๆ กล่าวคือ ทฤษฎีการหาความรู้ดังกล่าวคือทฤษฎีที่แบ่งวิธีการหาความรู้เป็น 4 ด้าน (wikiwand. 2563) คือ

- (1) ภาววิทยาของความรู้ (ontology of knowledge) คือการศึกษาว่าสรรพสิ่งนั้นคืออะไร? (what is?)
- (2) ญาณวิทยาของความรู้ (epistemology) คือการศึกษาว่าสรรพสิ่งนั้นถูกรับรู้ได้อย่างไร? (how to know?)
- (3) ตรรกะของความรู้ (logic of knowledge) คือการศึกษาว่าสรรพสิ่งนั้นถูกให้เหตุผลว่าอย่างไร? (how to reason?)

(4) จริยศาสตร์ของความรู้ (ethics of knowledge) คือการศึกษาในคุณค่า ความเหมาะสม หรือวิธีปฏิบัติของสรรพสิ่งในการที่จะบรรลุปเป้าหมาย (how to be?)

อย่างไรก็ตามในการเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์มักมีความเข้าใจที่คาบเกี่ยว (overlap) และสับสน ในนิยามของคำว่าทฤษฎีการเมือง และปรัชญาการเมือง การทำความเข้าใจที่ถูกต้องต้องเริ่มการแยกแยะว่า ทฤษฎีนั้นกล่าวอย่างถึงที่สุดก็คือความรู้ที่เป็นนามธรรม (abstract knowledge) ดังนั้นการศึกษาทฤษฎีการเมืองจึงเป็นการศึกษา ความรู้นามธรรมในทางการเมืองของมนุษย์ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วก็คือนักคิดคนสำคัญต่างๆ (major thinkers) ในประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาของมนุษย์ ซึ่งนักคิดคนสำคัญที่กล่าวถึงนี้คือนักปรัชญานั้นเอง ดังนั้นความสับสนในนิยามจึงเริ่มจากการที่การศึกษาในวิชาทฤษฎีการเมือง จึงหลีกเลี่ยงการศึกษาเนื้อหาในวิชาปรัชญาการเมืองไปไม่พ้น โดยในทางสังคมศาสตร์ Michael Joseph Oakeshott นักปรัชญาและทฤษฎีการเมืองชาวอังกฤษ ได้พยายามจะทำความเข้าใจคำว่าทฤษฎี โดยการวิเคราะห์ผ่านรากของคำในภาษากรีกโบราณโดย โอคซอตต์ กล่าวถึงคำในภาษากรีก 5 คำ คือ **θέα** (théa), **θεορειν** (theorein), **θεωρός** (theorós), **θεωρία** (theoría) และ **θεώρημα** (theórema) ซึ่งทุกๆคำต่างมีนัยถึง "มุมมอง" ทั้งสิ้น ดังนั้นทฤษฎีจึงเป็นเรื่องของมุมมองต่อปรากฏการณ์ต่างๆ ทฤษฎีการเมือง จึงเป็นสาขาวิชาว่าด้วยมุมมองต่อปรากฏการณ์ทางการเมือง

ดังนั้นในขณะที่คำว่าปรัชญาการเมืองมีนิยามว่า "ความใฝ่รู้ในทางการเมือง" หรือ "ผู้รักความรู้ทางการเมือง" คำว่าทฤษฎีการเมืองจะเกี่ยวพันอยู่กับการมองและการเข้าใจในสิ่งต่างๆ ซึ่งการมอง และการเข้าใจนั้นๆ เป็นเพียงแง่มุมที่แปรผันไปตามผู้มอง ทฤษฎีการเมืองจึงไม่ใช่ความจริงทางการเมือง แต่เป็นเพียงเศษเสี้ยวของความจริงทางการเมืองที่ถูกรับรู้ในกาล-เทศ (time-space) ที่ต่างกันเท่านั้น นอกจากนี้จากการที่ปรัชญาการเมืองเป็นเรื่องของการคิดและจินตนาการความเป็นไปได้ที่ดีที่สุดในทางการเมือง มากกว่าที่จะเป็นเรื่อง

ของความรู้ที่ได้มาในเชิงประจักษ์หรือสภาวะการณ์ของการเมืองที่เกิดขึ้นจริงซึ่งเป็นสิ่งที่ทฤษฎีการเมืองพยายามอธิบาย หรือนิยามของทฤษฎีการเมืองก็คือ "มุมมองในทางการเมือง" นั่นเอง

ด้วยเหตุนี้ในขณะที่ปรัชญาการเมืองจึงไม่ได้ใคร่คำนึงถึงการเปิดเผยความจริงในทางการเมืองในวิธีแบบวิทยาศาสตร์ แต่ถึงที่สุดแล้วปรัชญาการเมืองเป็นเรื่องของการใคร่คำนึงถึงรากฐานทางความคิดของมนุษย์เพื่อทำความเข้าใจ สรรสร้างทำความเข้าใจ รวมไปถึงการจินตนาการถึงสิ่งที่ควรจะมีควรจะเป็นของมนุษย์ในทางการเมืองมากกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ส่วนทฤษฎีทางการเมืองนั้นก็คือการศึกษาที่พยายามนำเอาเมโนทส์ (concepts) ต่างๆ ของนักปรัชญาทางการเมืองมาเป็นพื้นฐานในการสร้าง “กรอบการมอง” ปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม และการเมือง จากนั้นก็ต้องพยายามประยุกต์ใช้กรอบดังกล่าวมาศึกษา ปรากฏการณ์นั้นๆ ด้วยระเบียบวิธีแบบวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้พิจารณาจากพัฒนาการของสาขาวิชาแล้ว ขณะที่ปรัชญาการเมืองเป็นวิชาที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ยุคโบราณที่เรียกตัวเองว่า นักปรัชญา หรือนักปรัชญาการเมือง ทว่าวิชาทฤษฎีการเมืองเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมเมื่อศตวรรษที่ 20 นี้เอง โดยกลุ่มนักรัฐศาสตร์ที่เรียกแนวทางการศึกษาหาความรู้ของพวกเขาว่านักรัฐศาสตร์สายพฤติกรรมศาสตร์

นอกจากนี้ อรุณี สันฐิตวณิชย์ (2557 : 472 – 487) ได้นำเสนองานเรื่อง “ญาณวิทยาของสังคมศาสตร์” โดยตั้งคำถามถึง “อะไรคือญาณวิทยาของสังคมศาสตร์” ซึ่งได้ยกงานของ Hunt ที่ชี้ให้เห็นถึงการจัดกลุ่มความรู้ของมนุษย์เป็น 3 สาขาหลัก ได้แก่ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ สังคมศาสตร์ และความเป็นมนุษย์ (humanities) ซึ่งแต่ละสาขาหลักก็จะแบ่งย่อยเฉพาะเจาะจงลงไปอีก โดยวิทยาศาสตร์ธรรมชาติศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติเช่น เคมีและฟิสิกส์ และชีววิทยาที่ศึกษาสิ่งมีชีวิตอื่น ที่สามารถใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้ทั้งหมด ทั้งนี้ humanities สนใจศึกษาเกี่ยวกับความพยายาม

ของมนุษย์ในการแสดงออกซึ่งจิตวิญญาณ อารมณ์และความรู้สึก ผ่านวรรณกรรมและศิลปะ ในรูปแบบต่างๆ รวมถึงการหาความหมายของชีวิต ซึ่งเป็นการตีความจากการกระทำจริงจัดอยู่ในกลุ่มของนักตีความนิยม ในขณะที่สังคมศาสตร์เป็นความรู้ของมนุษย์ในสาขาที่เกี่ยวข้องกับแง่มุมต่างๆ ของมนุษย์ในลักษณะของกลุ่มคน หรือองค์กร เพื่อทำความเข้าใจการกระทำหรือพฤติกรรมของกลุ่มคนที่แสดงออกมา และเพื่ออธิบายการกระทำหรือปรากฏการณ์ทางสังคม ตลอดจนเพื่อคาดเดาหรือพยากรณ์พฤติกรรมของคนหรือกลุ่มคนได้ ดังนั้น สังคมศาสตร์จึงมีความสลับซับซ้อนมากกว่าความรู้สาขาอื่นๆ

อรุณี สันจิตติวนิชย์ (2557 : 472 – 487) เห็นว่าภววิทยาด้านสังคมศาสตร์มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากวิทยาศาสตร์ธรรมชาติตรงที่สิ่งที่วิทยาศาสตร์ธรรมชาติศึกษาล้วนแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือเป็นผลจากการเกิดขึ้นของธรรมชาติเป็นวัตถุ (object) จึงมีความจริง (truth) ที่คงที่หรือมีการเปลี่ยนแปลงช้ามาก ในขณะที่สิ่งที่สังคมศาสตร์ศึกษาเป็นล้วนแต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น นั่นคือไม่ว่าจะเป็น รัฐ องค์กร กลุ่ม สังคม วัฒนธรรม เป็นต้น แม้ขณะที่ศึกษาสิ่งนั้นอาจมีอยู่จริง แต่ความคงอยู่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่างๆ ทางสังคม ได้แก่ เวลา-สถานที่ กิจกรรมของมนุษย์ ความสัมพันธ์ทางสังคม และการยอมรับทางสังคม ดังนั้น ความจริงของแต่ละสังคมจึงไม่เหมือนกัน อันเป็นผลมาจากการบริบทและเงื่อนไขของแต่ละสังคมมีความแตกต่างกัน เช่น การยอมรับให้มีผลประโยชน์ทับซ้อนของไทย กับของสิงคโปร์ก็ไม่เหมือนกัน เป็นต้น ทั้งนี้ มนุษย์มีศักยภาพในการสร้างความจริงร่วมกันได้ ผ่านการสื่อสารหรือภาษา เพื่อให้เกิดการรับรู้ร่วมกันของสังคมหรือระหว่างสังคมซึ่งดำเนินการผ่านกลไกความสัมพันธ์ต่างๆ ที่สังคมสร้างขึ้น และรักษาสังคมสร้างให้คงอยู่ได้ด้วยการให้คุณค่ากับสิ่งนั้น Wisdom ได้แยกให้เห็นความแตกต่างของข้อเท็จจริงทางสังคมศาสตร์ กับข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ว่าแตกต่างกันตรงที่ข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์นั้นไม่ว่าใครจะมองหรือใครจะตีความก็ได้ความหมายตรงกันนั้น

คือ ความเป็นวัตถุวิสัย (objective) ในขณะที่ข้อเท็จจริงทางสังคมศาสตร์เป็นการให้ความหมายทางสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม และบริบทในสังคมที่ทำให้เราเข้าใจสิ่งนั้น เช่น สัญญาณไฟเขียว-ไฟแดงบริเวณสี่แยก หรือการยืนตรงเมื่อได้ยินเสียงเพลงสรรเสริญพระบารมี เป็นต้น

นอกจากนี้ สิ่งที่ทำให้การศึกษาทางสังคมศาสตร์ไม่สามารถใช้วิธีการเดียวกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติได้ก็คือ การไม่สามารถอธิบายการมีอยู่ของความเป็นจริงทางสังคมได้ เพราะความเป็นจริงทางสังคมประกอบด้วย ประเพณี วัฒนธรรม แนวปฏิบัติ ระเบียบกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้น ความเชื่อทางสังคม สถาบันทางสังคมและคุณค่าต่างๆ ซึ่งล้วนแต่ไม่สามารถจับต้องได้ จึงไม่สามารถใช้แนวทางแบบสำนักประจักษ์นิยมได้ด้วยลักษณะของสิ่งที่ศึกษาทางสังคมแตกต่างจากวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ และสิ่งต่างๆ จะมีอยู่ในสังคมได้นั้นก็ขึ้นอยู่กับกรอบการยอมรับทางสังคมทั้งสิ้น

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ภาววิทยาในมุมมองของผู้เขียนเป็นผลมาจากการรวมแนวคิดของสำนักสังคมนิยม

และ Constructivism นั่นคือ ผู้เขียนยอมรับว่ามีความจริงอยู่ แต่ความจริงที่สังคมศาสตร์ศึกษานั้นเป็นความจริงที่สังคมหรือมนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งสิ่งที่สร้างขึ้นมานั้นได้ถูกให้อำนาจและกลไกความสัมพันธ์ (causal mechanism) ที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับหน่วยอื่นๆ ในสังคมขึ้นมาด้วย ในรูปของกฎระเบียบหรือปทัสฐาน เป็นต้น ทั้งนี้ ความจริงของแต่ละสังคมจึงมีความแตกต่างกันไปตามบริบทเฉพาะของสังคมนั้นๆ เช่น นายกรัฐมนตรีไทย ก็มีโครงสร้างและอำนาจต่างจากนายกรัฐมนตรีเกาหลีใต้ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามความจริงเช่นนี้จะคงอยู่ในสังคมได้ก็ต่อเมื่อ คนในสังคมได้ให้คุณค่ากับสิ่งนั้นเพื่อรักษาสภาพของสิ่งที่สร้างขึ้นให้คงอยู่หรือเปลี่ยนแปลงความจริงเหล่านั้นได้ เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างคนและสังคมมีลักษณะปฏิสัมพันธ์กัน กล่าวคือ โครงสร้าง

ทางสังคมมีอิทธิพลต่อปัจเจกชนในฐานะสมาชิกของสังคม ในขณะที่เดียวกันปัจเจกชนก็มี
ความเป็นมนุษย์ที่มีการให้คุณค่า มีการเรียนรู้จากภายนอกและมีอิสระที่จะสร้างหรือ
เปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมนั้นด้วย ซึ่งสิ่งที่สร้างขึ้นนั้นจะส่งผลต่อสิ่งอื่นหรือกลไก
ความสัมพันธ์อื่นด้วย เพราะคนหนึ่งคนสามารถเป็นสมาชิกของกลุ่มสังคมได้หลายกลุ่ม
เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง เป็นต้น

นอกจากนี้ เด่นพงษ์ แสนคำ (2561: 1-17) ได้ศึกษาเรื่อง “ความเป็นวิทยาศาสตร์
ของสังคมศาสตร์ : บทวิเคราะห์จากปรัชญาวิทยาศาสตร์ของคาร์ล ปอปเปอร์” โดยสะท้อน
ให้เห็นว่า หากพิจารณาทัศนะของปรัชญาปฏิฐานนิยมที่เชื่อว่าสังคมศาสตร์มีวิธีการศึกษา
เช่นเดียวกับวิทยาศาสตร์ โดยใช้แนวคิดทางปรัชญาของนักปรัชญาวิทยาศาสตร์ ก็คือ
คาร์ล ปอปเปอร์ เป็นแนวการวิเคราะห์ ผลจากการวิเคราะห์สามารถสรุปได้ว่า
ปรัชญาปฏิฐานนิยมมีทัศนะที่ตรงข้ามกับปรัชญาวิทยาศาสตร์ของคาร์ล ปอปเปอร์
อยู่สองทัศนะหลัก ๆ คือ สำนักปฏิฐานนิยมเชื่อว่า

- (1) องค์ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริงต้องสังเกตได้เชิงประจักษ์เท่านั้น
- (2) การปฏิเสธอธิปรีชาและความรู้ก่อนประสบการณ์

แต่ปรัชญาวิทยาศาสตร์ของปอปเปอร์อธิบายว่าความรู้ไม่จำเป็นต้องมาจากการ
อุปนัย แต่ความรู้ในทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นทฤษฎีมาจากการนิรนัยทั้งสิ้นและนำไปสู่
การยอมรับอธิปรีชาและความรู้ก่อนประสบการณ์ ดังนั้นสังคมศาสตร์ที่อาศัยแนวคิด
ปฏิฐานนิยม เมื่อวิเคราะห์ด้วยปรัชญาวิทยาศาสตร์ของคาร์ล ปอปเปอร์ แล้วก็จะพบว่าไม่มี
ความเป็นวิทยาศาสตร์เลย และการศึกษาสังคมศาสตร์ตามแนวคิดของปฏิฐานนิยมเป็นตัว
การทำให้สังคมศาสตร์มีแนวคิดที่ผิดไปจากการศึกษาที่ควรจะเป็น

ขณะที่ ญาเรศ อัครพัฒนานุกุล (2020: 129-146) ศึกษาเรื่อง “อะไรคือการอธิบาย และการทำความเข้าใจในการศึกษาทางสังคมศาสตร์: มุมมองในการศึกษาสังคมและผลต่อ การศึกษาปรัชญาการเมือง” ได้อธิบายให้เห็นว่า การพิจารณาถกเถียงถึงแนวทางการศึกษา ทางสังคมผ่านมุมมองที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่าง ‘การอธิบาย’ และ ‘การทำความเข้าใจ’ หลัก ๆ สามแนวทาง ได้แก่ แนวทางที่สนับสนุนการอธิบายเพื่อใช้ในการศึกษา ทางสังคมในลักษณะเดียวกับการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ (ปฏิฐานนิยม) แนวทางที่สนับสนุน การทำความเข้าใจ และการตีความความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างมนุษย์ในฐานะของชีวิต และภาษาที่เต็มไปด้วยความหมาย และแนวทางที่สนับสนุนการไปด้วยกันได้ของการอธิบาย และการทำความเข้าใจ โดยแนวทางต่าง ๆ ข้างต้น ไม่ว่าจะเป็นแนวทางที่สนับสนุนการไป ด้วยกันได้ระหว่างวิธีการทั้งสองวิธี หรือแนวทางที่ให้ความสำคัญกับความแตกต่าง ล้วนขึ้นอยู่กับ หลักการพื้นฐานของการแสวงหาความรู้ที่แตกต่างกัน อันสะท้อนให้เห็นถึงประเด็นถกเถียง ที่สำคัญที่สุดประเด็นหนึ่งในทางปรัชญาสังคมศาสตร์ นั่นก็คือ ข้อถกเถียงที่ว่า นักวิจัยทางสังคมสามารถใช้วิธีในการค้นหาความรู้ในแนวทางเดียวกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ได้หรือไม่ จากแนวทางต่าง ๆ ดังกล่าว ผู้ศึกษาเสนอว่าทั้งการอธิบายและการทำความเข้าใจ ล้วนมีนัยสำคัญต่อการศึกษาสังคมศาสตร์และปรัชญาการเมือง แม้ว่าในแต่ละการศึกษา อาจจะมีการให้ความสำคัญที่แตกต่างกันก็ตาม

ทั้งนี้ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง การอธิบาย และ การทำความเข้าใจ ข้างต้นมีประโยชน์ต่อการเป็นพื้นฐานให้กับทิศทางการแสวงหาความรู้ทางสังคมศาสตร์ กล่าวคือ ในขณะที่บางมุมมองยอมรับว่าการอธิบายและการทำความเข้าใจผ่านการตีความ สามารถดำเนินไปควบคู่กันได้ในฐานะแนวทางในการศึกษาและค้นคว้าทางสังคม บางมุมมอง กลับยอมรับเพียงแค่แนวทางใดแนวทางหนึ่งเท่านั้น โดยการศึกษาทางสังคมในแนวทางแรก นำไปสู่การยอมรับองค์ความรู้ที่เกิดจากการสร้าง กฎ เพื่ออธิบายเหตุและผลของ

ปรากฏการณ์ทางสังคมและการตีความในขณะเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นการตีความผ่านงานเขียนผ่านการค้นหาเจตนาของผู้เขียน หรือผ่านความคิดของผู้ตีความ แต่การศึกษาในแนวทางที่สอง กลับชักชวนให้ นักสังคมศาสตร์เล็งองค์ความรู้ที่มาจากแนวทางหนึ่งใดเพียงแนวทางเดียว

เมื่อพิจารณาถึงข้อถกเถียงต่าง ๆ แล้ว ญารศ อัครพัฒนานุกุล (2020: 129-146) เห็นว่า โดยทั่วไป การศึกษาทางสังคม และรวมถึงปรัชญาการเมือง ก็คือการเชื่อมโยงการอธิบาย เข้าไว้ด้วยกันกับ การทำความเข้าใจ โดยในงานศึกษาหนึ่ง ๆ แม้ว่าจะปรากฏแนวทางใดเป็นแนวทางการศึกษาหลักในขั้นต้นก็ตาม งานศึกษาในอีกแนวทางหนึ่งอาจจะถูกเรียกเข้ามาเสริมเพื่อให้การศึกษาชัดเจนขึ้นได้ด้วยเช่นกัน และการกล่าวว่าแนวทางใดระหว่าง การอธิบาย และ การทำความเข้าใจ เป็นแนวทางที่ถูกต้องที่สุดสำหรับการศึกษาปรัชญาการเมืองและการวิจัยทางสังคม ก็เป็นสิ่งที่อาจจะไม่สามารถทำได้ ทั้งนี้เพราะในงานศึกษาหรือวิจัยแต่ละงาน เรามักจะให้ความสำคัญกับสิ่งใด สิ่งหนึ่งมากกว่าอีกสิ่งหนึ่งเสมอ ขึ้นอยู่กับจุดยืนและมุมมองของผู้ศึกษาว่าต้องการให้งานของตนเป็นไปในทิศทางใดมากกว่ากัน ระหว่างการมุ่งสร้าง กฎ หรือชุดคำอธิบายที่ครอบคลุม และสามารถนำไปใช้ได้ทั่วไป หรือการมุ่งหา ความเข้าใจ ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้ง ซึ่งรวมถึงงานเขียนในทางปรัชญาการเมืองที่ต้องการศึกษา โดยนัยนี้ งานศึกษาวิจัยบางชิ้นจึงมีระดับ (degree) ใน การทำความเข้าใจ และ การตีความ มากกว่าอีกชิ้นหนึ่ง ในขณะที่งานศึกษาบางชิ้นก็อาจจะมียกระดับใน การอธิบาย มากกว่า นั่นเอง

อย่างไรก็ดี ญารศ อัครพัฒนานุกุล (2020: 129-146) ได้ยกตัวอย่างของการศึกษาทางปรัชญาการเมืองที่สัมพันธ์กับการผสมผสานกันระหว่างเขตแดนของ การอธิบาย (explanation) และ การทำความเข้าใจ (understanding) กล่าวคือ โดยทั่วไปแล้ว การศึกษาปรัชญาการเมืองมักจะมุ่งเน้นที่งานเขียนหรือข้อเขียนเชิงปรัชญาการเมือง

มากกว่าการศึกษาริบทสังคมในเชิงประจักษ์ และธรรมชาติของการศึกษางานเขียนในเชิงปรัชญาการเมืองก็มักจะถูกเข้าใจว่าเป็นการศึกษาที่เน้น การทำความเข้าใจ โดยไม่มีความจำเป็นที่จะต้องแสวงหา การอธิบาย ให้กับปรัชญาการเมืองนั้น ๆ เพราะการค้นหาคำตอบของปรัชญาการเมืองไม่ได้มุ่งเน้นที่การสร้าง ความถูกต้อง (validity) หรือความเป็นสากลของคำอธิบาย หากแต่เป็น การตีความ (interpretation) ความหมายต่าง ๆ (meanings) ที่ซ่อนอยู่ภายใต้งานเขียนหรือบทความทางปรัชญา ซึ่งจะถูกพิจารณาในแงุ่มหรือมุมมองที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะมุมมองที่สนับสนุนการตีความตามความหมายของผู้อ่าน (reader interpretation) ซึ่งทำให้คำตอบหรือความหมายที่ได้จากการศึกษางานปรัชญาการเมืองในแต่ละครั้งนั้น แตกต่างกันไปตามความคิดของผู้อ่านแต่ละคนหรือแต่ละครั้ง

อย่างไรก็ดี ผู้ศึกษามองว่า การศึกษาปรัชญาการเมืองก็ไม่สามารถปลอดจากการอธิบาย ได้อย่างเด็ดขาด เพราะไม่ว่าจะเป็นการตีความเพื่อค้นหาความหมายของงานเขียนตามที่ผู้เขียนต้องการสื่อ (authorial intention) หรือตามที่ผู้อ่านเข้าใจ (reader interpretation) นั้น ก็ล้วนนำไปสู่การสร้าง กฎ หรือ การอธิบาย เบื้องต้นบางอย่างที่หากการตีความนั้น ๆ ขัดกับ กฎ พื้นฐานดังกล่าว ก็ไม่ถือว่าเป็นการตีความความเข้าใจแบบใหม่ในทางปรัชญา แต่เป็นการตีความที่ถือว่า ไม่ถูกต้อง (inaccurate) ทั้งนี้ ในที่นี้ หากจะอธิบายการอ่านงานทางปรัชญาการเมืองหนึ่ง ๆ โดยอิงตามแนวคิดของ Wittgenstein เรื่องเกมส์ทางภาษา (language-game) เราจะเห็นว่า การทำความเข้าใจผู้เขียนที่ Wittgenstein เปรียบเสมือนการเล่นเกมส์ที่ผู้อ่านต้องตามให้ทันและตอบโต้ให้ได้ว่าผู้เขียนแฝงความหมายอะไรไว้นั้น นอกจากจะใช้ การทำความเข้าใจ ซึ่งเป็นแนวทางหลักแล้ว ในอีกด้านหนึ่ง ผู้อ่าน ยังจะต้องรู้จัก กฎ บางอย่าง ซึ่งเป็นชุดความจริงของความรู้ที่ผู้อ่านจะต้องมีเบื้องต้น ก่อนที่จะทำความเข้าใจบทความหรือข้อเขียนต่าง ๆ เหล่านั้น และ กฎ บางอย่าง ซึ่งเป็นชุดความจริงของความรู้ที่ผู้อ่านได้รับจากข้อเขียนเชิงปรัชญานั้น ๆ

ด้วย ตัวอย่างเช่น ในบทที่ 13 ของงานเรื่อง Leviathan (1651) ของนักปรัชญาการเมือง อังกฤษ Thomas Hobbes (ค.ศ. 1588 – 1679) ได้กล่าวว่า สภาวะธรรมชาติของมนุษย์นั้น เป็นสภาวะแห่งสงครามที่ทำให้มนุษย์มีความโดดเดี่ยว ยากแค้น น่ารังเกียจ ป่าเถื่อน และมีอายุขัยสั้น (solitary, poor, nasty, brutish and short) การทำความเข้าใจคำว่า ‘ยากแค้น’ หรือ ‘poor’ ในที่นี้ ผู้อ่านจำเป็นที่จะต้องรู้ กฎ ซึ่งเป็นชุดความจริงที่ผู้เขียน กำหนดไว้เบื้องต้นที่ว่า Hobbes กำลังกล่าวถึง ‘ธรรมชาติ’ ซึ่งไม่มีระบบเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น จากการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง กล่าวคือ Hobbes ได้สร้าง กฎ หรือความจริงเบื้องต้นให้กับชุดคำอธิบายของเขาเองว่า บริบทในงานเขียนวรรคดังกล่าว ดำรงอยู่ในสภาวะธรรมชาติที่ระบบเศรษฐกิจยังไม่เกิดขึ้น ดังนั้น ผู้ที่ไม่รู้ กฎ หรือข้อเท็จจริง ของ การอธิบาย ดังกล่าว ก็อาจจะแปลคำว่า ‘poor’ ผิด เป็น ‘ความยากจน’ ซึ่งมีนัยของ สภาพของบุคคลที่อยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจที่ขาดการครอบครองทรัพยากรหรือเงิน อันเป็น สภาวะของการอยู่ในสังคมที่แตกต่างจากสภาวะธรรมชาติตามบริบทดั้งเดิมของข้อความ ดังกล่าว และการแปลความดังกล่าว ก็ถือว่าไม่ถูกต้องทันทีด้วย นอกจากนี้ แม้ผู้อ่านจะ ใช้ การทำความเข้าใจ ที่ตีความงานเขียนของ Hobbes แตกต่างกันไป แต่ภายใต้การตี ความความเข้าใจที่แตกต่างกันนั้น ก็นำไปสู่การสร้าง กฎ หรือชุดของความจริง ซึ่งเป็นจุดร่วม เบื้องต้น บางประการของงานปรัชญาของ Hobbes ในการอธิบายอย่างเป็นสากลด้วย เช่น กฎ ของคำอธิบายที่ว่า สำหรับ Hobbes แล้ว สภาวะธรรมชาติของมนุษย์แตกต่างจาก สภาวะของการที่พวกเขาอยู่ในสังคมการเมือง และสังคมการเมืองไม่ใช่เรื่องธรรมชาติของ มนุษย์ เป็นต้น

บทสรุป

หากพิจารณาประเด็นโดยรวมข้างต้น ย่อมพบว่า ปรัชญาการเมืองก็คือ "ความใฝ่รู้ในทางการเมือง" หรือ "ผู้รักความรู้ทางการเมือง" โดยปรัชญาการเมืองเป็นเรื่องของการคิดและจินตนาการความเป็นไปได้ที่ดีที่สุดทางการเมือง มากกว่าที่จะเป็นเรื่องของความรู้ที่ได้มาในเชิงประจักษ์หรือสภาวะการณ์ของการเมืองที่เกิดขึ้นจริงซึ่งเป็นสิ่งที่ทฤษฎีการเมืองพยายามอธิบาย หรือนิยามของทฤษฎีการเมืองก็คือ "มุมมองในทางการเมือง" นั้นเอง จนกล่าวได้ว่า ปรัชญาการเมืองเป็นบ่อเกิดที่สำคัญของทฤษฎีการเมืองโดยเฉพาะในด้านทฤษฎีของความรู้ (ontology of knowledge) ญาณวิทยาของความรู้ (epistemology) และตรรกะของความรู้ (logic of knowledge)

รายการอ้างอิง

- wikiwand. (2563). *ปรัชญาการเมือง*. สืบค้นจาก <https://www.wikiwand.com/th/ปรัชญาการเมือง#/ทฤษฎีการหาความรู้ในวิชาปรัชญาการเมือง>.
สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2563
- เด่นพงษ์ แสนคำ. (2561). ความเป็นวิทยาศาสตร์ของสังคมศาสตร์ : บทวิเคราะห์จากปรัชญา
วิทยาศาสตร์ของคาร์ล ปอปเปอร์. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*. 5 (1) :
1-17
- ญาเรศ อัครพัฒนานุกุล. (2020). อะไรคือการอธิบายและการทำความเข้าใจในการศึกษาทาง
สังคมศาสตร์: มุมมองในการศึกษาสังคมและผลต่อการศึกษารัฐธรรมนูญเมือง.
Suranaree J. Soc. Sci. 14 (1): 129-146
- อรุณี สันธิติวณิชย์. (2557). ญาณวิทยาของสังคมศาสตร์. *ว. เกษตรศาสตร์ (สังคม)*. 35 (1) :
472 - 487